

A fentiekben röviden ismertetett őskori leletek tanúságai, valamint a változatos agyagipar zömének jellegei, nemkülönben a gazdag kő- és csontipar amellel szólnak, hogy a Devence-barlangban gyűjtött praehistoricus tárgyak legnagyobb része a *csiszolt kőkor végéről s a bronzkorból* származik.

A kerámiai tárgyak tűzetesebb vizsgálatától egyébként nemcsak az itteni agyagipar sajátosságaira, hanem a korra nézve is további felvilágosításokat várok.

A piliscsabai Klotild-barlang.

2 szövegközti ábrával.

Irta: BEKEY IMRE GÁBOR.

A Pilishegyvidék egyik turista főútvonala közelében, de a kirándulók által mégis sohasem látogatott helyen van egy tágas barlang, amely az érdeklődésre több szempontból számot tarthat. A barlang a Piliscsaba közelében levő Klotild nyaralótelep vasúti megállóhelye és a Pilisszántó közötti erdei szekérút mentén az út fele részében fekszik.

Amint a Homokhegy nyugati lejtőjének kapaszkodóján át ismét a völgybe ereszkedünk, szemünkbe ötlük egy letarolt, irányunkat balra elterítő és a térképen 352 m magassággal jelzett domb, amelynek gyér bokrokkal benőtt lejtőjén itt-ott fehér mészkősziklák meredeznek elő. A szekérút és a domb közé mihamar egy fokozatosan mélyedő árok húzódik, amelynek a domb felé eső, magas fűvel benőtt partja mentén egy rég felhagyott kocsíút nyomait találjuk. Ezt követve csakhamar jobboldalt keleti irányban a Kőárok mély völgyébe érünk, ahol utunk és a Pilisszántó felé eső magas partról alá húzódó szekérút találkozási pontjától a letarolt sziklás domb déli lejtőjén a völgytől 50 m magasságban bokrok között elrejtve egy vízszintes irányú keskeny nyílást találunk, amelyet csak nemrég tágitott ki egy élelmes vállalkozó, hogy az itt nagymennyiségben található volt denevérguánót könnyebben kihordathassa.

A barlang a gróf KARÁTSONYI birtok területén fekszik. Lent a völgyben néhány száz lépés közelében az uradalom mészégető kemencéi füstölögnek. Fekvését a környék lakossága csak a guánó kibányászása óta az ott dolgozott munkások révén ösmeri és a szélteben elterjedt *Ördöglyuk* névvel ruházta föl.

A Pilishegységben aránylag kis területen három olyan barlang ösmeretes, amelyet a nép Ördöglyuknak nevezett el. Legnagyobb közöttük

a Solymár fölötti Kőhegyen lévő, amely egyúttal, mint kiterjedt barlanghálózat a Pilishegyvidék legnagyobb barlangja. További a Pilisszentkereszt és Pilisszentlélek közötti megyei út mentén a Tristoki völgyben közel a híres Vaskapu sziklák közelében fekvő zsomboly, azután a most ösmertetett barlang. A nép tehát a legkülönbözőbb típusú barlangokat nevezi el Ördöglyukaknak. Minthogy ez a tájékozódást rendkívül megnehezíti, elneveztem a jelenleg ösmertetni kívánt barlangot a Klotild-telep közelségére való tekintettel *Klotild-barlang*-nak.

A barlang nyílása 2 m széles, magassága 1·4 m és északra néz. A

1. ábra. A Klotild-barlang bejárata. Felvette: BEKEY IMRE GÁBOR.

nyíláson hajolt tartásban átjutva, egy 4 m széles és 4 m hosszú előcsarnokba jutunk, amelynek feneke meredeken befelé lejt. Egyenes irányban, a szemközti boltozatosan aláhajló fal tövében kerek nyíláson négykézláb átmászva egy csarnokba jutunk, amely derékszögben jobbra, majd ismét balra kanyarodik. A barlang egész kiterjedésében tehát Z alakú. Az átbúvás helyén a humusszal kevert guános fenék néhány lépésnyi területben vízszintes, majd a barlang belső folytatásában hirtelen jobboldal felé meredélyes lesz. Ezen a helyen a boltozatról sűrűn aláhulló vízcseppektől átázott sáros és sikos talaj miatt csak óvatosan haladhatunk. A folytatásképen teremszerűen kibővülő és balra nyíló rész feneke azon-

ban a mennyezetről aláhullott nagy mennyiségű tetemes nagyságú törmelékkel van borítva, amely a járást igen megnehezíti. A terem magassága 5 m, szélessége is ugyanannyi, míg hossza körülbelül 12 m. A terem középső legmélyebb részének jobboldalán egy zsomboly képződik, amelynek mélysége azonban még jelentéktelen. A terem hátsó és baloldali részében az 1 m vastagságú guáno réteget már teljesen kibányászták, de annak nyomai még most is jól láthatók. Ezen a helyen, amely a barlang legszárazabb része, a terem összeszűkül és egy ferdén

2. ábra. A Klotild-barlang belseje. Felvette: BEKEY IMRE GÁBOR.

folfelé irányuló fülkében és csatornában végződik. A cseppkőképződés jelentéktelen, ami volt, azt is elpusztították.

A barlang elülső része az erdőirtások következtében meglazult és a csapadék vizek által a hegy lejtőjéről a barlang száján át besodort humusz és agyaghordalék által több méter magasságig be van temetve. Ezért lejt ezen a helyen a barlangfenék. Bizonyos, hogy a hordalék eltávolítása után a szabaddá váló barlang száda tetemes méretű lenne.

Szerény nézetem szerint valószínű, hogy ezt a magasan fekvő barlangot a történelőtti idők embere lakhelyül használhatta, habár jelen állapota látszólag ez ellen szól. A barlang ugyanis most, különösen középső részében nagyon nedves, csak hogy évezredek előtt a hegy-

lejtőjét borító érintetlen erdő humusza alatt elterülő vastag agyagréteg aligha engedett át a kőzet hajszáltrepedésein sok vizet. Most azonban az alig fedett, itt-ott csupaszon meredő sziklák legapróbb repedéseit is folyton tágitják a kilúgozó hatású csapadékvizek. Igaz, hogy a barlang nyílása kifejezetten észak felé néz, csakhogy a szemközti meredek hegy által mégis védett fekvésű. Egyébként is a fekvés egymaga nem döntő jelentőségű, hiszen a csobánkai Kiskevélyhegy barlangja szintén északi fekvésű, sőt teljesen védtelen, de azért mégis ez a hely volt eddig egyik leggazdagabb lelőhely Magyarországon, viszont a délnyugatra tekintő ideálisan védett helyen fekvő Legény- és Leány-barlangok kiásása bizonyosságot szolgáltatott arra, hogy a diluviális ember ott sohasem tartózkodott.

A Klotild-barlangot ásatásra alkalmasnak találom, csakhogy ez a művelet későbbi időre halasztható, nem azért mintha a hordalékanyag eltávolítása sokba kerülne — hisz ezt kevesebb figyelemmel gyorsabb ütemben lehetne végezni és a lejtőn legurítani — hanem azért, mert ennek a barlangnak a megbolygatásától nem kell félni.

Die Klotildenhöhle bei Piliscsaba.

Von EMERICH GABRIEL BEKEY.

Mit 2 Abbildungen im ungarischen Text.¹⁾

An einem häufig begangenen Wege im Pilisgebirge liegt eine den Touristen trotzdem unbekannt, geräumige Höhle, die in verschiedener Hinsicht interessant ist. Die Höhle liegt an der Waldstrasse zwischen der Bahnstation Klotildtelep bei Piliscsaba und Pilisszántó auf halbem Wege. Ihre Lage ist der Bevölkerung der Umgebung erst seit dem Abbau des Guano durch die dort beschäftigten Arbeiter bekannt, sie wird mit dem weit verbreiteten Namen *Ördöglyuk* (Teufelsloch) bezeichnet. Das Volk nennt die verschiedensten Höhlentypen Teufelslöcher. Da dadurch die Orientierung ausserordentlich erschwert wird, möchte ich die in Rede stehende Höhle, da sie in der Nähe von Klotildtelep liegt, *Klotildenhöhle* nennen.

Die Mündung der Höhle ist 2 m breit, 1·4 m hoch und blickt nach Norden. Gebückt durch die Mündung kriechend, gelangt man in eine 4 m breite und 4 m lange Vorhalle, deren Boden steil nach innen abfällt. Geradeaus durch eine runde Öffnung in der gegenüberliegenden nach unten sich wölbenden Wand auf allen Vieren durchkriechend kommt man in eine Halle, die in rechtem Winkel nach rechts, bald wieder nach links biegt. Die Höhle hat demnach in ihrer ganzen Ausdehnung die Gestalt eines Z. An der Durchschlupfstelle liegt der aus Humus und Guano zusammengesetzte Boden im Umkreis von einigen Schritten waagrecht, bald neigt er sich jedoch in der Fortsetzung der Höhle nach innen plötzlich stark nach rechts. Hier kann man, da der Boden durch die von der Decke zahlreich fallenden Wassertropfen durchweicht ist, nur vorsichtig vorwärts kommen. Den Boden des folgenden hallenartig sich erweiterenden nach links führenden Teiles bedecken von der Decke in grosser Menge herab gefallene Blöcke, die das Gehen sehr erschweren. Das Gewölbe ist 5 m hoch, ebenso breit und ungefähr 12 m lang. An der rechten Seite des mittleren tiefsten Teiles der Halle entsteht eine

¹⁾ Erklärung der Abbildungen:

Figur 1. Eingang zur Klotildhöhle. Aufnahme von G. BEKEY. Im ung. Text auf S. 164.

Figur 2. Das Innere der Klotildhöhle. Aufnahme von G. BEKEY. Im ung. Text auf S. 165.

Doline, deren Tiefe aber bisher unbedeutend ist. Im hinteren und linken Teil der Halle wurde die 1 m mächtige Guanoschichte schon vollständig abgebaut, doch sind ihre Spuren auch jetzt noch gut zu sehen. Hier im trockensten Teil der Höhle verengt sich die Halle und endigt in einer schräg nach oben führenden Nische und einem Kanal.

Der vordere Teil der Höhle ist in einer Mächtigkeit von mehreren Metern aufgeschüttet, da der Humus und Lehm infolge der Ausrottung des Waldes gelockert und durch den Regen vom Bergabhang durch die Mündung der Höhle geschwemmt wurde. Deswegen ist der Boden der Höhle hier geneigt. Die nach Entfernung der Aufschüttung frei gewordene Mündung der Höhle wurde an Grösse gewinnen.